

Psixoloji Konsultasiyada Peşə Bacarıqlarının Formalaşmasında Superviziyanın Rolu və Qiymətləndirilməsi

Doktorant Mələk Kərimova
Xəzər Universiteti
Psixologiya Departamentinin koordinatoru
mkerimova@khazar.org
0503298978

Superviziya nədir?

- İngilis dilində olan "superviziya" başqa insanı müşahidə edərək yönləndirmə mənasını ifadə edir. (Red House Sözlüğü, 2010).
- Supervizor isə psixologiya sahəsində təhsil alan psixoloqların peşə bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün bu sahədə nəzəri biliyi və praktiki bacarıqları olan şəxs olaraq çıxış edirlər. Supervizorlar psixoloqların nəzəri biliklərini peşə bacarıqlarına dönüştürülməsində rəhbər rolunda çıxış edərək istiqamətləndirici funksiya daşıyırlar.
- Süperviziyanın tətbiqində Bradley ve Boyd'a (1989) görə üç əsas məqsəd var.
- 1. Psixoloji konsultasiya aparan şəxsin şəxsi və peşə inkişafına kömək etmək,
- 2. Psixoloji konsultasiya bacarıqlarını artırmaq,
- 3. Psixoloji konsultasiya proseslərində mütəxəssislərin bacarıqlı və etik olub olmadıqlarına nəzarət etməkdir. (Renfro-Michel, 2006).

Amerika Birləşmiş Dövlətlərində CACREP adlanan qurum (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs) psixoloq konsultant namizədlərinin təlimində superviziyaya böyük əhəmiyyət verirlər.

Tətbiqi dərslər 100 saat olur və supervizorun nəzarəti ilə keçirilir. (CACREP, 2009).

Bu 100 saatin ən az 40 saati isə birbaşa pasiyentlərlə olan görüşlərdir, digər saati isə supervizorla keçirilən müddətdir.

Hər bir müəllimə altı tələbə düşür və bu dərs nəticəsində tələbə üç kredit qazanır. CACREP (2016) standartları çərçivəsində qiymətləndirildiyi zaman bir supervizorun 12 tələbəsi ola biləcəyi qeyd edilir.

Superviziyada akademik supervizorla tələbə arasında daha dərin bir ünsiyyət qarşımıza çıxır.

Bu prosesdə tələbə psixoloq da öz sızıntı və travmalarının konsultasiya prosesinə necə təsir etdiyini və fərqundəliyini məhz supervizorun köməyi ilə anlayır və dəstək alır. Bu mənada da supervizorluğun əhəmiyyəti daha da artmaqdadır.

Superviziyada istifadə edilən vasitələr

- İstənilən vasitənin məcbur qalaraq istifadə edilmə zərurəti yarananda mütləq bu barədə qarşı tərəfə məlumat verilməlidir.
- Supervizor rol oyunları vasitəsi ilə ikili, üçlü qruplar yaradaraq müxtəlif situasiyalar təklif edərək, tələbə psixoloqların öz peşə bacarıqlarını yoxlamaları üçün də şərait yarada bilər.
- səs yazma
- video qeydiyyatı
- aynalı otaqlardan istifadə edilir.

Superviziyada müxtəlif modellər

Psixoterapiyaya əsaslanan superviziya modeli

Psixodinamik superviziya modelində

Biheviyrist superviziya modelində

Zehni əsaslı superviziya modeli

İnkişafa əsaslanan superviziya modelləri

Tədqiqatın məqsədi

- Klinik Psixologiya ixtisasında təhsilini davam etdirən və psixoloji konsultasiya dərslərini keçən tələbələrin dərslə və tətbiq edilən metodla bağlı fikir və rəylərinin qiymətləndirilməsidir.
- Tədqiqat kiçik həcmli keyfiyyət tədqiqatıdır.

Tədqiqat metodu

- Fikir birliyinə əsaslanan keyfiyyət tədqiqatı metodunda şəxsin yaşantılarını dərinləməsinə incələməyi, açıq uclu suallar verərək bir məlumat yığma metodudur. (Hill,2012, Hill və dostları 2005) Burada iştirakçılara öncədən hazırlanmış suallar verilərək əsas mövzular və fikirlər öyrənilir və dəyərləndirilir. Bu tədqiqat bir kəmiyyət tədqiqatıdır.

Tədqiqatın iştirakçıları

- Xəzər universitetində klinik və ümumi psixologiya magistr ixtisasında təhsil alan tələbələrdən ibarətdir.
- Tədqiqatda 10 tələbə (8 qadın və 2 kişi tələbə psixoloq) iştirak edib.
- **Tədqiqat üçün məlumatın yığılması**
- Tədqiqatçı psixoloji konsultasiya və zehni davranış terapiyasını dərslərini 4 ay müddətində tədris etmişdir.

Dinləmə bacarığı nə qədər formalaşdı?

T1- İlk seans çox səbirsiz idim ancaq suallar vermək istəyirdim. Dinləməm yaxşı deyildi, sonrakı seanslarda artıq dinləməm yaxşılaşdı. Bəzən olurdu pasientin sözünü kəsib suallar verirdim amma sonra sona qədər dinləməyi bacardım.

T2-Mənim əsas problemim bu idi, yanlış bir şey görəndə kimi və ya mənim fikrimlə üst-üstə düşməyən fikir olunca o dəqiqə yerimden atlayıb cavab verirdim, lakin seans əsnasında aktiv dinləməyi, səbirlə, təmkinli olmağı öyrəndim

T3 -Xarakterimdə dinləmə bacarığı olduğu üçün yeni bir şey olmadı

T4-Xarakterimdə dinləmə bacarığının olması mənə kömək etdi.

T5- Pasientlə məşğul olmaq dinləmə bacarığıma çox müsbət təsir etdi. Özümü yaxşı hiss etmədiyim zamanlarda belə diqqətimi pasientə yönəltməyi öyrəndim

T6- Dinləmə bacarığım yaxşı oldu, pasient ilk seans çox danışmırdı deyə mən danışmalı oldum ancaq növbəti seanslarda dinləyirdi

T7- Qarşımdakı insanı tərəfsiz və səbrlə dinləməyimə kömək etdi

T8 - Əvvəlkindən iki qat daha yüksəldi.

T9-İlk seansa nisbətən çətin, sonrakı seanslarda dinləmək daha asan gəldi mənə

T10-Yaxşı bir şəkildə formalaşdı.

Özünü ifadə etmə (nə qədər formalaşdı?)

T1-Özümü ola bildiyimcə yaxşı ifadə edə bilirdim çox böyük problemlər yaşamadım

T2-Əks etdirmə və üzləşdirmə bacarığımı kübar şəkildə edə bilməyi öyrəndim. Eyni zamanda heç bir dəyər olmadan qarşımdakini dinləməyi öyrəndim.

T3-Kifayət qədər formalaşdı

T4-Kifayət qədər formalaşdı"

T5-Özümü ifadə etmək bacarığım qənaətbəxş olduğu üçün seansların buna təsir etdiyini düşünürəm

T6-Özümü ifadə edə bilirdim

T7- İlk təcrübə üçün kifayət qədər.

T8-İlk təcrübəm olduğu üçün əvvəlki seanslar çətin ifadə edirdim özümü getdikcə daha yaxşı ifadə edə bildim

T9-Əvvəlkinə görə daha yaxşı olduğumun fərqinə vardım.

T10-İlk təcrübəm olduğu üçün əvvəlki seanslar çətin olsa da, getdikcə daha yaxşı ifadə edə bildim

Emosiyaların və məzmunun əks edilməsi (nə qədər formalaşdı?)

T1-Yaxşı

T2-Məzmun əks etdirmədə eyni ilə dərsdə çox praktika etdiyimiz ucun bu hissəni çox rahat etdim.

T3-Heç bir çətinlik çəkmədim"

T4-Heç bir çətinlik çəkmədim"

T5-Pasientlə məşğul olmaq mənə bu bacarıqların formalaşmasına və inkişafına çox kömək oldu

T6-Bacardığım qədər əks etdirməyə çalışırdım

T7-Qənaətbaxş.

T8-Emosiyaları və məzmunu əks etdirə bildim

T9-Yetərli oldu

T10-emosiyaları və məzmunu əks etdirə bildim

Öz sıxıntılarımın fərqinə varma (nə qədər formalaşdı?)

- T1- Özümü tanımağa başladım.
- T2-Fərqindəlik yarandı özümlə bağlı
- T3-Öz sıxıntılarımın əvvəldən fərqindəyəm.Sadəəcə aradan qaldırmamışam
- T4-Seans zamanı bəzən sıxıntılar yaşadım və çalışaraq bunları aradan qaldırdım.
- T5- Çətinlik çəkirəm sualı cavablamaqda.
- T6- Pasientlə ortaq olan sıxıntılarım var idi hansıki psixologiya oxumağa başladığından sonra onlara həll yolu tapmışdım bildiyim teoriyaları, məlumatları onunla da bölüşməyə çalışırdım
- T7-Pasientlə aramda ortaq cəhət tapmadığım üçün bu məsələ diqqətimi cəlb etmədi
- T8-Seans vaxtı da, seansdan sonra da öz sıxıntılarımın fərqinə vardım və özümdə qeyd etdim
- T9- Seans vaxtı da, seansdan sonra da öz çətinliklərimi düşündüm
- T10- Öz sıxıntılarımı demək olar ki, hər zaman bilmişəm, əvvəllər mənə uymayan insanlara təəccüblə baxır, özümdən asılı olmadan reaksiya verirdim. İndi problemimlə başa çıxmağı öyrəndim.

Yaşadığım çətinliklər (fikirləriniz?)

T1- İlk seansda oldu nə edəcəyimi bilmirdim susdugum anlar olurdu düşünürdüm ki mən psixoloq ola bilməyəcəm, amma sonrakı seanslarda gördüm ki bu düşüncəm doğru deyilmiş.

T2- Bəli ilk pasientim yarıda qoydu seansı, ailəvi səbəbə görə, sonrakı pasient də bir iki dəfə vaxti dəyişdim, amma gəlirdi deyilən vaxtda.

T3- Üstəsindən gəlmək üçün məntiqli fikirlər qeyd edirdim ki, yadımdan çıxmasın. Bu bəzən çətin olurdu.

T4-Pasiyentimin həddindən artıq şübhəci davranması (seans zamanı danışılanların məxfiliyindən olan şübhəsi) prosesə bəzən çətinlik törətdi.

T5-Düzgün sualı verməkdə çətinlik çəkirdim

T6-İlk seansda səssizlik bir az çox oldu, pasientin də sanki danışmağa heç nəyi yox idi, biraz ümitsizləşmişdim, lakin 2-ci seansdan etibarən danışmağa başladı

T7-Seanslar zamanı ilk başda pasientin hadisələrə verdiyi reaksiyaları anlamaqda çətinlik çəkdim.

T8-Bəzən həqiqətən pasiyentin nə istədiyini anlamaqda çətinlik çəkirdim çoxşaxəli danışdığı üçün. Pasiyent öz prinsiplərində qalmağa üstünlük verdiyinə görə, sanki, çıxış yolu tapmaq və qəbul etmək istəmirdi.

T9- Bu mənim ilk rəsmi şəkildə qəbul etdiyim yeniyetmə pasient idi, internetdən seanslara baxırdım, başqa professorların apardığı seansları pdf formatlarını tapıb oxuyurdum, sanki bu problemlə uzaqlaşsam eyni ilə kitabda yazılan kimi davranmalıyam, amma ele olmadı, doğrudan da axın elə bil adami özü ilə aparırdı

T10-İlk seansda nə edəcəyimi bilmirdim susdugum anlar olurdu. Düşünürdümki mən psixoloq ola bilməyəcəm amma sonrakı seanslarda gördüm ki, bu düşüncəm doğru deyilmiş.

Dərstdən sonra konsultasiya aparmaqla əlaqədar formalaşan fikirlərim

T1- Bilmədiyim bir çox şeyi öyrəndim, apara bilərəm.

T2-Özümü konsultasiya apararkən ora aid hiss edirdim

T3-Dərstdən sonra konsultasiya aparmaqla əlaqədar formalaşan fikirlərim özümü tam inkişaf etdirdikdən sonra niyə də olmasın

T4-Əvvəllər heç zaman konsultasiya aparmayacağımı düşünürdüm, İndi isə dəyişib.

T5-Konsultasiyanın necə aparmaq lazımdır, empatia qurma, problem tapma haqqında ilkin təsəvvürlərim formalaşdı

T6-Pasientimin də dediği bir şey var idi insanları sadəcə basa düşülmək də rahatdır yəni mütləq mən indi nə isə deməliyəm nə isə etməliyəm kimi düşüncələrim azaldı,onlara qulaq asıb başa düşdüyünü hiss etdirməliyik, Əsas olan bədən dili və empatiya bacarıqlarıdır deyə düşünürəm

T7-Konsultasiya etmək həvəsim daha çox artdı

T8-Yeni öyrəndiyim biliklərə əsasən, artıq seansın ümumi gedişatı ilə əlaqədar beynimdə bir plan(sxem) formalaşmışdır

T9-Yeni öyrəndiyim biliklərə dayanaraq seans keçirə biləcəyimə inamım artdı.

T10-Pasientimində istəyi ilə davam etdirməyi düşünürəm yəqinki başqaları da olar, bacaracağımı düşünürəm

Diqqətinizə görə
minnətdaram.